

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksen johdosta laeiksi kansakoululain 71 §:n muuttamisesta ja kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain 4 ja 5 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 29 päivä marraskuuta 1983 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 197 (1983 vp.).

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuul-tavina opetusministeri Kaarina Suonio, apulais-osastopäällikkö Jukka Sarjala opetusministeriöstä, vs. ylitarkastaja Helena Hiila sosiaali- ja terveystyöministeriöstä, vs. tarkastaja Markku Kaunisto työvoimaministeriöstä, pääjohtaja Erkki Aho, ylijohtaja Erkki Kähkönen sekä toimistopäälliköt Pentti Posti ja Elias Niskanen kouluhallituksesta, osastopäällikkö Raimo Miettinen sosiaalihuollin-laitoksesta, koulutoimentarkastaja Ilpo E. Klemetti Uudenmaan lääninhallituksesta, kouluneuvos Aarre Kailanpää Hämeen lääninhallituksesta, professori Matti Bergström Helsingin yliopistosta, professori Tauno Palva ja apulaisylilääkäri Christina Raitta Helsingin yliopistollisesta keskussai-raalasta, lehtori Kaija Lehmuskallio Oulun yliopistosta, dosentti, erikoislääkäri Gustav Amnell Lastenlinnan sairaalasta, opetusasiain sihteeri Taina Jussila Suomen Kaupunkiliitosta, lakimies Kari Prättälä Suomen Kunnallisliitosta, koulu-suunnittelija Margareta Nygård Finlands svenska kommunförbundet, koululautakunnan suomenkielisen osaston puheenjohtaja, palomestari Tapani Kuusniemi, koulutoimenjohtaja Eino Luoma ja rehtori Leo Valkama Pietarsaaren kau-pungista, apulaisosastopäällikkö Risto Haapanen ja lakimies Hannele Waltari Opettajien Ammat-tijärjestö OAJ:stä, kuntoutusjohtaja Teuvo Rupo-nen ja työllisyys sihteeri Jussi Särkelä Näkövam-maisten Keskusliitosta, osastopäällikkö Heidi He-lenius Invalidiliitosta, toiminnanjohtaja Pirkko Lahti Suomen Mielenterveysseurasta ja opettaja Antti Tuulensuu Pietarsaaresta.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksen tarkoituksena on tehdä vammautuneen opettajan työskentelyn jatkumi-nen mahdolliseksi kouluhallituksen luvalla. Voi-massa olevan kansakoululain mukaan työkykynsä menettäneen opettajan on erottava tai hänet on vapautettava virastaan, vaikka viranhoidon jatka-minen olisi mahdollista koulutyön järjestelyjen, avustajan, teknisten apuvälineiden ja muiden vastaavien tukitoimien avulla. Tämän vuoksi hal-lituksen esityksessä ehdotetaan kansakoululain 71 §:ää täydennettäväksi. Samalla ehdotetaan perus-koulun ja lukion valtionosuussäännöksiä muutet-taviksi siten, että valtionosuutta myönnettäisiin myös opettajaa avustavan henkilön palkkaami-seen. Lait on tarkoitus saattaa voimaan heti, kun eduskunta on ne hyväksynyt.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta on käsitellyt asian. Hankkimansa selvityksen perusteella valiokunta on todennut, että hallituksen esityksen päätavoite — erilaisin tukitoimin säilyttää vammautuneen opettajan mahdollisuudet virkansa täysipainoiseen hoitami-seen — on jo voimassa olevien lainsäädännösten joustavan tulkinnan avulla mahdollista. Nykyisen kansakoululain 71 §:n käytäntöön soveltaminen on kuitenkin kirjavaa. Vammautuneen opettajan mahdollisuus saada tarvitsemansa tekniset apuvä-lineet sekä avustaja käyttöönsä puolestaan edel-lyttää usean eri hallinnonalan myötävaikutusta. Näin ollen lainsäädännösten selkeyttäminen ja kes-kittäminen on tarpeellista ja valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä. Kansakoululain 71 §:n osalta va-

liokunta kuitenkin esittää seuraavat hallituksen esityksen perustelujen täydentävät huomautukset sekä muutosehdotukset. Lisäksi valiokunta ehdottaa muodollista korjausta toiseen lakiehdotukseen (valtionosuuslainsäädäntö).

Kansakoululain 71 §:n 1 ja 2 mom:n sekä uuden 3 mom:n keskinäinen suhde. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että po. 71 §:n eri momenttien keskinäinen suhde selvitetään. Tämän perusteella valiokunta toteaa, että pykälän uusi 3 momentti ei saa hämärtää pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitettua työkyvyttömyyden käsitettä. Pykälän 3 momentissa mainittujen tukitoimenpiteiden tulee kussakin yksittäisessä tapauksessa johtaa siihen, että opettaja säilyttää edellytykset virkansa hoitamiseen ja että oppilaiden opetus ei heikkene opettajan vammaisuuden vuoksi.

Luvan myöntämisen yleiset edellytykset. Valiokunta toteaa, että kansakoululain 71 §:n uusi 3 momentti on luonteeltaan valtuuslaki, jonka nojalla anottu lupa voidaan yksittäistapauksessa kokonaistilannearvion perusteella myöntää.

Valiokunta katsoo, että lupaa myönnettäessä on ensi sijassa otettava huomioon oppilaan edut ja oikeus saada kaikinpuolisen kehittymisen turvaavaa opetusta. Valiokunta korostaa, että harkittaessa viranhaltijalle myönnettävää lupaa jatkaa virantoimitusta on samalla varmistuttava opetuksen täysipainoisuudesta. Toiminnan edellytyksiin kuuluu paitsi kouluyhteisön ja oppilaiden huoltajien myönteinen suhtautuminen myös oppilaiden ja vammaisen opettajan keskinäisten suhteiden muodostuminen sellaisiksi, että oppilaat eivät kärsi opettajan vamman vuoksi.

Kun otetaan huomioon opettajan pedagogiset tehtävät ja lasten kehitys, edellä lausutusta seuraa, että vaikeasti näkö- tai kuulovammaiselle ei voida myöntää lupaa ainakaan peruskoulun alkuopetuksessa luokanopettajana toimimiseen.

Luvan hakija. Valiokunnan saamien selvitysten mukaan Ruotsissa päätökset tehdään vastaavalaisissa tapauksissa kuntatasolla. Tähän viitaten, kunnan työnantaja-aseman huomioon ottaen ja lähiympäristön myönteisen suhtautumisen varmistamiseksi on valiokunnan mielestä perusteltua, että hakemuksen viranhaltijan toiminnan jatkamiseksi tekee kunta ao. viranhaltijan suostumuksella. Valiokunta pitää asianmukaisena, että säännöksessä nimenomaan mainittujen selvitysten lisäksi hankitaan koulun opettajakunnan ja kouluneuvoston lausunnot.

Päätöksenteko. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat esittäneet erilaisia käsityksiä siitä, millä hallinnon tasolla päätös asiasta tulisi tehdä.

Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksessä omaksuttu kanta päätöksen tekemisestä kouluhallituksessa on perusteltu. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että kouluhallituksella on parhaat mahdollisuudet yhtenäisen hallintokäytännön luomiseen.

Kouluhallituksen tulee päätöstä valmisteltaessa käyttää alan parasta asiantuntemusta ja hankkia tarvitsemansa lisäselvitykset kuten esim. lasten psykiatria sekä vamman laatua ja ennustetta koskevia lausuntoja lääkintöhallituksesta, sosiaalihuolluksesta tai keskussairaalaista. Lääninhallitukset puolestaan voivat antaa paikallistuntemuksensa perusteella esim. opetuksen laatua ja kouluolosuhteita koskevaa selvitystä sekä auttaa myös valvonta-, ohjaus- ja neuvontatyössä.

Valiokunnan käsityksen mukaan luvan myöntämistä koskeva päätös on oppilaiden ja viranhaltijan oikeusturvan takaamiseksi tehtävä monijäsenisessä elimessä. Tämän vuoksi valiokunta edellyttää, että päätös tehdään kouluhallituksen istunnossa.

Oikeusturvanäkökohtien perusteella on myös tärkeätä, että muutoksenhakutiet ovat yleisten säännösten mukaisesti sekä viranhaltijan että kunnan käytettävissä.

Avustaja. Valiokunnassa on kiinnitetty huomiota myös avustajan henkilöön, koulutukseen ja tehtäviin. Hallituksen esityksen perusteluissa avustajan tehtävät on luonnehdittu pelkästään tekniseksi avuksi, johon ei tarvita koulutusta eikä perehtyneisyyttä koulumaailmaan. Valiokunta pitää kuitenkin välttämättömänä, että avustajalla on pedagogista koulutusta tai perehtyneisyyttä opetustyöhön. Lisäksi hänet on muun muassa opettajan vamman laadun mukaan perehdytettävä tehtäviinsä.

Valiokunnan muutosehdotukset. Edellä lausutun perusteella valiokunta ehdottaa kansakoululain 71 §:n 3 momenttia muutettavaksi seuraavasti:

— Säännöksessä tarkoitettua hakemuksen tekee viranhaltijan sijasta kunta viranhaltijan suostumuksella. Kunnan sisäisillä päätöksillä (ohje- ja johtosäännöillä) puolestaan ratkaistaan, mikä elin kunnassa — koululautakunta vai kunnanhallitus hakee — lupaa.

— Hallituksen esityksen perusteluihin sisältyvä edellytys, että tukitoimien avulla viranhoidon voi jatkaa täysipainoisena, kirjoitetaan selkeästi lakitekstiin. Valiokunnan mielestä tämä on omiaan korostamaan sitä, että viranhaltijalle annetaan saatavilla olevista apuvälineistä kaikki tarvitse-

mansa ja että muut tukitoimet pyritään järjestämään parhaalla mahdollisella tavalla.

Samalla valiokunta ehdottaa muodollisen korjauksen tekemistä toisen lakiehdotuksen (valtionosuuslainsäädäntö) johtolauseeseen.

Edellä lausutun perusteella valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

kansakoululain 71 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 1 päivänä heinäkuuta 1957 annetun kansakoululain (247/57) 71 §:ään uusi näin kuuluva 3 momentti:

71 §

Kouluhallitus voi *kunnan* hakemuksesta *asianomaisen viranhaltijan suostumuksella* myöntää viranhaltijalle luvan jatkaa virantoimitusta enintään kolmen vuoden määräajan kerrallaan, jos *viranhaltijan viranhoidtoa* haittaavat esteet, joiden perusteella hänet 1 ja 2 momentin mukaisesti olisi vapautettava virantoimituksesta tai virasta, voidaan poistaa käyttäen työolosuhteiden järjestelyä, viranhaltijaa avustavaa henkilöä, apuväli-

neitä ja muita vastaavia tukitoimia. *Kunnan* tulee (*poist.*) liittää *hakemukseen* asiakirjat, joista ilmenevät *täysipainoisen* viranhoidon jatkamisen edellytykset sekä selvitys edellä mainituista tukitoimista ja niiden antamista mahdollisuuksista esteiden poistamiseen. Kouluhallitus voi peruuttaa luvan, jos siihen on syytä.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

2.

Laki

kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain 4 ja 5 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan väliaikaisesti kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain (1112/78) 4 §:n 2 momentin 2 kohta, *sellaisena kuin se on 18 päivänä joulukuuta 1981 annetussa laissa (945/81)*, sekä

lisätään väliaikaisesti 5 §:n 2 momenttiin, *sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 18 päivänä joulukuuta 1981 annetulla lailla*, uusi 1 a kohta, (*poist.*) seuraavasti:

4 ja 5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 1 päivänä kesäkuuta 1984

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Astala, varapuheenjohtaja Holvitie (osittain) ja jäsenet Alakapee, Alaranta, Elo, Eskelinen (osittain), Hirve-

lä, Isohookana-Asunmaa, Jaakonsaari, Kalliomäki, Norrback, Pohjanoksa, Riihijärvi, Ronkainen, Roos, Tiuri ja Uosukainen.

